

ՀՀ ԳԱԱ ԹՂԹԱԿԻՑ-ԱՆԴԱՄ Ռ. Լ. ՄԵԼՔՈՆՅԱՆԻ ԾՆՆԴՅԱՆ 70-ԱՄՅԱԿԻՆ

քոնյանի 70-ամյակը:

Ռ. Լ. Մելքոնյանը ծնվել է 1934թ. նոյեմբերի 29-ին. Երևանում: 1958թ., գերազանցությամբ ավարտելով Երևանի Պետական համալսարանի Երկրաբանական ֆակուլտետը, նա աշխատանքի է անցել ԽՍՀՄ Երկրաբանության և ընդերքի պաշտպանության նախարարության Գրոմովյան արշավախմբում: 1960թ., Անդրկովկասում ռադիոակտիվ հումքի որոնողական աշխատանքների դադարեցումից և Գրոմովյան արշավախմբի լուծարումից հետո, նա աշխատանքի է անցնում ՀԽՍՀ ԳԱ Երկրաբանական գիտությունների ինստիտուտում: Ռ. Լ. Մելքոնյանի հետագա ամբողջ գիտական գործունեությունը կապված է այդ ինստիտուտի հետ, որտեղ նա անցել է ասպիրանտից մինչև պետրոլոգիայի և իզոտոպային հետազոտությունների լաբորատորիայի վարիչի (1976թ.-ից մինչ այսօր) և տնօրենի գիտության գծով տեղակալի (1981-1988թթ. և 1993թ. մինչ այսօր) ուղին:

Ռ. Լ. Մելքոնյանը իր գիտական գործունեությունն սկսել է Հայաստանի կարևորագույն հանքային շրջաններից մեկի, Ալավերդու ինտրուզիվ առաջացումների ուսումնասիրությամբ: Չնայած որ այդ տարածքը Հայաստանի առավել ուսումնասիրված շրջաններից էր, Ռ. Լ. Մելքոնյանին հաջողվեց առաջ քաշել և հիմնավորել մի շարք սկզբունքորեն նոր դրույթներ՝ ինտրուզիվ համալիրների հասակային տարանջատման, պետրոլոգիայի և հանքաքերության վերաբերյալ: Նա առաջինը անջատեց միջին յուրայի (մինչ կելովեյի) պլագիոգրանիտային ինտրուզիվ համալիրը, հիմնավորեց ինտրուզիվ համալիրների սկզբնային հալոցքի ոչ թե գրանիտոիդային, այլ բազալտային կազմը, առաջ քաշեց տեսակետ՝ շրջանի պղինձ-կոլչեդանային և բազմամետաղային հանքայնացման կապը ոչ թե սուբվոլկանիկ («ալֆիտոֆիրներ») կամ ինտրուզիվ առաջացումների, այլ բազալտային հալոցքի խորքային օջախների հետ, ընդգծելով հանքայնացման տարածքային և հասակային առավել մոտիկությունը փոքր ինտ-

րուզիաների ֆորմացիայի ապարների հետ:

Ռ. Լ. Մելքոնյանը, ԽՍՀՄ ԳԱ թղթ.-անդամ Գ. Դ. Աֆանասևի, ԽՍՀՄ ԳԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Չոգենիժեի և ուր. հետ համատեղ, Մեծ Կովկասի և Փոքր Կովկասի մագմատիկ առաջացումների առաջին և մինչ այսօր միակ հասակային և ֆորմացիոն կորելյացիոն սխեմայի խմբագիր-կազմողներից մեկն է:

1989թ. Ռ. Լ. Մելքոնյանը Մոսկվայում, ԽՍՀՄ ԳԱ Մետաղային հանքավայրերի երկրաբանության, պետրոգրաֆիայի, միներալոգիայի, երկրաքիմիայի ինստիտուտում (ИГЕМ АН СССР) պաշտպանեց դոկտորական ատենախոսություն, որում իրենց հիմնավորված լուծումները ստացան Փոքր Կովկասի մեզոզոյի կղզաղեղային համալիրների երկրաբանության, պետրոլոգիայի և հանքագոյացման մի շարք ակտուալ հարցեր: Ինչպես նշել է Ռ. Դ. ԳԱ ակադեմիկոս Օ. Ա. Բոգատիկովը, այդ աշխատանքի շնորհիվ «... շրջանառության մեջ մտավ կղզաղեղային ֆորմացիաների չափանիշային նկարագրություններից մեկը, որի վրա կարելի է հիմնվել այդ տիպի պալեոերկրադինամիկական իրավիճակների բացահայտման ընթացքում»:

Չգալի է Ռ. Լ. Մելքոնյանի ավանդը ինտրուզիվ համալիրների հանքաքերության և հանքագոյացման որոշ ընդհանուր պրոբլեմների լուծման գործում: Նա առաջինը անջատեց Կովկասի համար պղինձ-մոլիբդենային հանքավայրերի նոր կղզաղեղային տիպը, որը կապված է J_3 - K_1 տոնալիտային ֆորմացիայի հետ (Թեդուտ, Շիկահող, Քասապետ և ուր.): Դա, ի տարբերություն եղած պատկերացումների, թույլ տվեց Փոքր Կովկասի մեզոզոյի կղզաղեղային կառույցը համարել հեռանկարային պղինձ-մոլիբդենային հանքավայրերի հնարավոր հայտնաբերման առումով:

Ավելի քան երկու տասնամյակ, Ռ. Լ. Մելքոնյանի և Մ. Ս. Հակոբյանի ստեղծագործական սերտ համագործակցությամբ, զարգացվում է նոր ուղղություն՝ ապար- և հանքառաջացման մի շարք ակտուալ խնդիրների լուծում թթվածնա- և ածխածնա-իզոտոպային հետազոտությունների արդյունքների միջոցով: Այդ առումով հարկ է նշել առաջին անգամ գաբրո-գրանիտոիդային համալիրների համար մշակված ասիմիլյացիայի և դիֆերենցիացիայի պրոցեսների թթվածնա-իզոտոպային ցուցանիշը հիմնված քվարց-մագնետիտ գույգում իզոտոպային տեղաշարժերի վրա: Հարկ է նշել, նաև պղինձ-մոլիբդենային հանքայնացմամբ կղզաղեղային հանքամագմային համակարգերի (ՀՄՀ) առաջացման գենետիկական մոդելի ստեղծումը, որը սկզբունքորեն տարբերվում է կոլիզիոն պայմաններում ձևավորված ՀՄՀ-ից (Քաջարան և ուր.): Չգալի ավանդ է հանքագոյացման տեսության մեջ կղզաղեղային պղինձ-մոլիբդենային հանքավայրերի առաջացման գործընթացում ծովային ջրի և նրա ծծմբի մասնակցության ապացույցը, ինչպես նաև մետաղային հիդրոթերմալ հանքավայրերի առաջաց-

ման ընթացքում երկու տիպի հիդրոթերմալ համալիրների գործունեությունը ուղղորդված շարժվող (հանքագոյացման վաղ փուլեր) և կոնվեկտիվ ցիրկուլյացիոն (հանքագոյացման ուշ փուլեր): Առաջին անգամ իզոտոպային հետազոտությունների արդյունքների հիման վրա ցույց է տրվել երկրաբանական միջավայրի որոշիչ դերը տարբեր երկրադինամիկական պայմաններում առաջացած ՀՄՀ ձևավորման ընթացքում, կոնկրետ երկրաքիմիական արգելապատնեշների որոշիչ դերը հիդրոթերմալ լուծույթներից այս կամ այն մետաղների նստեցման գործում:

Ռ.Լ.Մելքոնյանը հեղինակ և համահեղինակ է ավելի քան 90 գիտական հոդվածների, այդ թվում՝ 4 մենագրությունների: Նրա գիտական հետազոտությունների արդյունքները բազմիցս ներկայացվել են տարբեր Միջազգային և համամիութենական կոնգրեսներում և գիտաժողովներում, նրա անունը լայնորեն ճանաչվում է միջազգային գիտական շրջանակներում և վայելում է մեծ հարգանք ու հեղինակություն: Հարկ է նշել Ռ.Լ.Մելքոնյանի բարյացկամությունն իր գործընկերների նկատմամբ և, միևնույն ժամանակ, արդարացի պահանջկոտությունն ու սկզբունքայնությունը գիտական հարցերի լուծման ընթացքում:

Երկար տարիներ Ռ.Լ.Մելքոնյանը եղել է Միջազգային և Համամիութենական երկրաբանական, պետրոլոգիական և երկրաքիմիական մասնագիտացված աշխատաքնային խմբերի անդամ, ԽՍՀՄ ԳԱ Միջգերատեսչական Պետյոգրաֆիական կոմիտեի, Արիմ, Կարպատներ, Կովկաս Պետրոգրաֆիական կոմիտեի նախագահի տեղակալ: Բազմակողմանի և երկկողմանի գիտական համագործակցության շրջանակներում նա մասնակցել է արշավախմբային աշխատանքների Գերմանիա-

յում, Բուլղարիայում, Սլովակիայում, ԱՄՆ-ում, իսկ այժմ մասնակցում է Ֆրանսիայի մասնագետների հետ համատեղ կատարվող գիտական նախագծերում:

Շուրջ 20 տարի, հանդիսանալով Ինստիտուտի տնօրենի գիտության գծով տեղակալը, Ռ.Լ.Մելքոնյանը իրականացնում է նաև մեծ գիտա-կազմակերպչական գործունեություն: Նա անդամ է տարբեր Գիտական խորհուրդների, ՀՀ ԳԱԱ ՖՄՏԳ բաժանմունքի Գիտություններ երկրի մասին Գիտական խորհրդի, ՀՀ ԳԱԱ Տեղակազրի «Գիտություններ երկրի մասին» հանդեսի խմբագրական կոլեգիայի:

Բազմաժանտակ և բեղմնավոր գիտա-արտադրական գործունեության համար Ռ.Լ.Մելքոնյանին շնորհվել է «ՀՍՍՀ վաստակավոր երկրաբան» պատվավոր կոչումը (1985թ.), 1998թ. նա ընտրվել է Ռուսաստանի Բնական գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս, 2000թ. ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ:

Իր հոբբեյլանը Ռ.Լ.Մելքոնյանը դիմավորում է նոր ստեղծագործական մտափոխումներով: Նրա գործընկերները և բարեկամները ի սրտե մաղթում են նրան քաջ առողջություն, ամենայն բարիք և ստեղծագործական նորանոր հաջողություններ:

ՀՀ ԳԱԱ Նախագահություն,
ՀՀ ԳԱԱ ՖՄՏԳ բաժանմունք,
ՀՀ ԳԱԱ երկրաբանական
գիտությունների ինստիտուտ,
ՀՀ ԳԱԱ Տեղեկագրի
«Գիտություններ երկրի մասին»
հանդեսի խմբագրական կոլեգիա

**К 70-ЛЕТИЮ ЧЛЕНА-КОРРЕСПОНДЕНТА НАН РА
Р.Л.МЕЛКОНЯНА**

Известному ученому в области петрологии, геохимии, изотопной геологии, члену-корреспонденту НАН РА, академику АЕН РФ, доктору геолого-минералогических наук Рафаелу Левоновичу Мелконяну исполняется 70 лет.

Р.Л.Мелконян родился 29 ноября 1934г. в Ереване. В 1958г. с отличием окончил геологический факультет Ереванского Государственного университета и поступил на работу в Громовскую экспедицию Министерства геологии и охраны недр СССР. В 1960г., в связи с прекращением поисков радиоактивного сырья на территории Закавказья и расформированием Громовской экспедиции, Р.Л.Мелконян перешел на работу в Институт геологических наук АН Армянской ССР. Вся дальнейшая научная деятельность Р.Л.Мелконяна связана с этим институтом, в котором он прошел путь от аспиранта до зав. отделом петрологии и изотопных исследований (с 1976г. по настоящее время) и заместителя директора института по научной работе (1981-1988гг. и с 1993г. по настоящее время).

Р.Л.Мелконян начал свою научную деятельность с изучения интрузивного магматизма одного из главных рудных районов Армении – Алавердского. Несмотря на то, что этот район являлся одним из наиболее изученных, Р.Л.Мелконяну удалось выдвинуть и обосновать ряд принципиально новых положений о возрастном расчленении, петрологии и рудоносности интрузивных образований района. Впервые им был выделен среднеюрский (предкелловейский) плагиогранитный интрузивный комплекс, в отличие от существующих представлений было обосновано мнение о базальтовом, а не гранитоидном составе исходного расплава интрузивов, было показано, что медноколчеданное и барит-полиметаллическое оруденение генетически или парагенетически связано не с кислыми субвулканическими («альбитофирами») или с интрузивными образованиями, а с глубинными источниками базальтовой магмы, будучи в пространстве и во времени наиболее сближенными с породами формации малых интрузивов.

Р.Л.Мелконян, в соавторстве с членом-корреспондентом АН СССР Г.Д.Афанасьевым, академиком АН СССР Г.С.Дзоценидзе и др. является одним из редакторов-составителей первой и пока единственной схемы возрастной и формационной корреляции магматических образований Большого и Малого Кавказа.

В 1989г. Р.Л.Мелконян в Москве, в ИГЕМ АН СССР, по совокупности работ, успешно защитил докторскую диссертацию, в которой свое убедительное решение нашли ряд актуальных вопросов геологии, петрологии и рудогенеза палеоостроводужных интрузивных комплексов Малого Кавказа. Как отметил академик РАН О.А.Богатиков, с появлением этой работы «... в обиход вошло одно из эталонных описаний островодужных формаций, на которое можно опираться при выявлении палеогеодинамических обстановок этого типа».

Существенный вклад внес Р.Л.Мелконян в решение вопросов рудоносности интрузивов и некоторых общих вопросов рудообразования.

Впервые Р.Л.Мелконяном был выделен новый для Кавказа островодужный тип медно-молибденовых месторождений (Техут, Шикахох, Дамирлу, Касапет и др.), связанный с интрузивами тоналитовой формации. Это обстоятельство позволило, в отличие от существующих представлений, считать мезозойскую островодужную структуру Малого Кавказа перспективной в отношении возможного обнаружения медно-молибденовых месторождений.

Более двух десятилетий Р.Л.Мелконяном, в тесном творческом содружестве с М.С.Акопяном, развивается новое направление исследований, основанное на использовании результатов изотопно-кислородной и изотопно-углеродной геохимии для решения актуальных вопросов поро- и рудообразования. В результате этих работ впервые был разработан изотопно-кислородный индикатор процессов ассимиляции и дифференциации габбро-гранитоидных ассоциаций, основанный на изотопных сдвигах в паре кварц-магнетит. Впервые была разработана генетическая модель формирования островодужных рудно-магматических систем (РМС) с медно-молибденовым оруденением и показано ее принципиальное отличие от РМС, сформированных в коллизионной обстановке (Каджаран и др.). Существенным вкладом в теорию рудообразования явилось доказательство участия морской воды и ее серы в формировании медно-молибденовых месторождений островодужного типа и представление о функционировании на различных стадиях формирования месторождений гидротермальных систем двух типов — направленно-движущейся (на ранних стадиях) и конвективно-циркуляционной (на поздних ста-

диях). Впервые на основании результатов изотопных исследований была показана решающая роль геологической среды в становлении РМС различных геодинамических обстановок, обуславливающей формирование месторождений различных металлов в результате воздействия конкретных геохимических барьеров, ответственных за выпадение из гидротермальных растворов тех или иных металлов.

Р.Л.Мелконян является автором и соавтором более 90 научных публикаций, в том числе 4 монографий. Результаты научных разработок Р.Л.Мелконяна неоднократно были представлены на различных Международных и Всесоюзных конгрессах и конференциях, его имя хорошо известно в широких научных кругах и пользуется заслуженным авторитетом. Следует отметить доброжелательность Р.Л.Мелконяна к своим коллегам и в то же время требовательность и принципиальность при решении научных вопросов.

В течение ряда лет Р.Л.Мелконян являлся членом различных специализированных Международных и Всесоюзных рабочих групп по проблемам геологии, петрологии и геохимии, был членом Межведомственного петрографического комитета АН СССР, заместителем Председателя Петрографического комитета по Крыму, Карпатам, Кавказу. В рамках многостороннего и двустороннего научного сотрудничества он участвовал в экспедиционных работах в ГДР, Болгарии, Словакии, США, в настоящее время участвует в совместных научных проектах с Францией.

Р.Л.Мелконян, являясь в течение почти 20 лет заместителем директора Института по научной работе, выполняет также большую научно-организационную работу. Он является членом различных Ученых Советов, Научного Совета "Науки о Земле" ОФМ и ТН НАН РА, членом редколлегии журнала Известия НАН РА, Науки о Земле.

За плодотворную научно-практическую деятельность Р.Л.Мелконяну присвоено почетное звание «Заслуженный геолог Армянской ССР» (1985г.), он академик Российской Академии Естественных наук (1998г.), а в 2000г. избран членом-корреспондентом НАН РА.

Р.Л.Мелконян встречает свой юбилей с новыми творческими планами. Его коллеги и друзья искренне желают ему доброго здоровья, благополучия и свершения всех творческих начинаний.

**Президиум НАН РА,
Отделение ФМТН НАН РА,
Институт геологических наук НАН РА,
Редколлегия журнала Известия НАН РА,
Науки о Земле.**